

**ÖLMEZ, M. Köktürkçe ve Eski Uygurca Dersleri,
Kesit Yayınları, İstanbul, 2017, ss. 566,
ISBN: 978-605-9408-38-7**

Marwa FOU DA

Ankara/Turkey

E-mail: marwa.ali92@live.com

Köktürkçe ve Eski Uygurca Dersleri başlıklı kitap, Eski Türk dili metinlerini çözümlenmek üzere kendine has yaklaşımıyla ele alarak çözüm getirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmayı önemli kılan ise, yazarın metinleri ve yazıtları ele alırken metinde ve yazıtta geçen kelimeleri dilbilgisi bakımından ayrıntılı olarak değerlendirmesidir. Köktürkçe ve Eski Uygurca Türkçesini öğrenmek isteyenler bu kaynağı inceleyerek faydalanabilecektir.

Kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde *Köktürkçe Dersleri* ele alınmıştır (s. 11-188). İkinci bölümde ise *Eski Uygurca Dersleri* ele alınmaktadır (s. 189-406). Kitapta, Eski Türk yazıtlarından önce Türklere ve Hunlara ait bilgiler verilmiştir. Ardından da Türk adıyla kurulan ilk Türk devleti, Doğu Türk Kağanlığı, Doğu Türk Kağanlığı ve Uygur Kağanlığı olmak üzere üçe ayrılmış ve üç devletin döneminden kalan yazıtlardan örnekler sunulmuştur.

Bu üç devletin döneminden kalan yazıtları anmakla yetinmemiş, Yenisey yazıtları, Altay yazıtları (Dağlık Altay bölgesindeki Kaya yazıtları) ve Eski Türk

Runik yazısı ile beraber öteki yazıtlardan da bahsedilmiştir. Ayrıca o yazıtlardaki mevcut ünlü-ünsüz sistemi ve alfabe hakkında bilgiler verilmiştir. Yenisey yazıtlarında kullanılan işaretler tablo şeklinde sunulmuştur. Eski Türk yazıtlarına göre Türklerde takvim sistemi de yer almıştır.

Eserde, *Tarihlendirme* ile ilgili olarak Runik harfli metinlerden ve bazı Uygurca belgeler gösterilmiştir. Ardından Türklerin geçmişten bugüne dek kullandığı ve hala kullanılan 12 hayvanlı takvimin kökeninden bahsedilmiştir. Eserde, bu konuyla ilgili araştırmacıların görüşleri yer almıştır. Ayrıca, Eski Türk yazıtlarına istinaden Türklerde sayı sistemine de temas edilmiştir. Yazıtlar üzerine yapılan çalışmalar ve yayınlar konusuna değinilmiştir. Ayrıca o çalışmaları ve yayınları yapan araştırmacıların fotoğrafları ve eserin kapağının fotoğrafı da yer almıştır.

Ardından eserde bahsedilen yazıtlarda mevcut ve geçen kelimelerin dilbilgisi açısından kısaca incelenmiş ve morfolojik izahlar yapılmıştır. Önce isim çekimi, durum ekleri, zamirler ve çekimleri, fiil çekimi, soru sözcükleri, zaman ekleri, emir-istek çekimi, zarf fiil ekleri, sıfat-fiiller, isimden isim yapım ekleri, söz yapımı ve fiilden isim yapan ekler detaylı olarak izah edilmiştir. Ardından da Eski Türk alfabesiyle yazılmış Kül Tegin, Bilge Kagan, Tuñukuk yazıtı ile Moyun Çor/Şine Us(u) yazıtları ele alınıp o yazıtlardaki geçen sözcüklerin yapısı ele alınmıştır. Ayrıca ek olarak da Runik harfli eski Türkçe yazıtlar için örnek olarak Kül Tegin yazıtından bir parça, Yenisey yazıtlarından örnek, Dağlık Altay Cumhuriyetindeki kaya yazıtları, Kırgızistan'daki Kaya ve Taş yazıtları, Kül Tegin yazıtından örnek metinleri, İkinci Altınköl yazıtı, Yabogan yazıtı ile Talas yazıtlarından örnekler verilmiştir.

İkinci bölümde ise eserde eski Uygurca dersleri ele alınmıştır. Ardından Uygurlar ve Uygur metinleri üzerine ilk araştırmalardan bahsedilmiştir. Aynı zamanda Soğd kökenli Uygur alfabesi ile imlâsı, Mani, Tibet, Süryani, Türk Runik alfabesi ile Uygur alfabesi arasındaki belli başlı farklıklar ve Uygurların kullandıkları öteki alfabelerden bahsedilmiştir.

Yazar, sadece Uygurca'yı değil Uygur Edebiyatı da ele almış ve o döneme ait şiirlerden ve nesirlerden bahsetmiştir. Örnek olarak da Maniheist Uygur nesri,

Hristiyan Uygur nesri, din dışı çeşitli metinler ve Uygur şiiri ele alınmıştır. Arından Uygurcada isimden isim, fiilden isim ve fiilden fiil türeten ekler gibi kısa gramer özelliklerinden bahsedilmiştir.

Bu bölümde, çeşitli Uygurca metinlerden örnekler sunulmuştur. Mesela, Maniheist tövbe duası Huastuanift'ten, Uygur Hukuk belgelerinden, Runik harfli Uygurca metinlerden ve Irk Bitig gibi metinlerden örnekler verilmiştir. Ayrıca ek olarak da Maitrisimit'in Hami nüshasından, Kalyanamkara ve Papamkara'dan, Uygurca Pancatantra parçaları, Bg Kagan'ın Manihaizm'i kabul, Uygurca Hasat kutlaması metninden, Budist Uygur şiirinden vb. Uygurca metinlere ait örnekler yer almıştır. Eserin sonu ise kısaltmalar ve kaynaklar yanında Eski Uygurcaya ait örnek alıştırma metinleri, resim kaynakları ve sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Türkoloji sahasında eğitim gören öğrencilere faydalı bir kılavuz armağan eden yazarı tebrik ederiz.